

ІНФОРМАЦІЙНЕ КОЛО ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Олійник

м. Кам'янець-Подільський

В статті здійснено аналіз основних нормативно-правових документів та сучасних програм з питання здійснення театралізованої діяльності дітей дошкільного віку, характеризується готовність вихователя до професійного використання театральної діяльності в освітньо-виховному процесі дошкільного закладу.

Ключові слова: художньо-естетичний розвиток, театральна діяльність, естетична культура, мистецтво, нормативно-правові документи, освітні програми.

Модернізація національної системи дошкільної освіти з урахуванням принципів гуманізації та індивідуалізації педагогічного процесу орієнтує суспільство на пріоритетність дошкільної ланки в єдиній системі неперервної освіти, а основним завданням визначає своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєвокомпетентної творчої особистості з раннього дитинства. Творчо спрямованій особистості притаманні активність у мисленні, ініціативність, образна уява, здатність помічати, переживати, творити нове. Особливе місце у формуванні і розвитку творчої особистості, в дошкільному віці, займає спілкування з мистецтвом, яке дозволяє зрозуміти естетичні здібності та відкриває необмежені можливості для їх удосконалення. Відкрити світ художніх цінностей, розбудити потяг до творчості, розкрити індивідуальність – основна мета культури і мистецтва в суспільстві.

Сучасне мистецтво висуває високі вимоги до формування творчої особистості. Дитина емоційно чутлива, сприймання для неї — основа пізнання й орієнтації в навколишньому світі, умова розвитку особистісних якостей. Звідси коріння всебічного формування особистості: слід наблизитися до природних

можливостей дитини. Широке використання в педагогічному процесі різних видів мистецтва, серед яких особлива роль належить театру і театралізованій діяльності сприятиме формуванню естетичного досвіду дітей [5, 4].

Формування естетичної культури дошкільників – складний, комплексний процес, що залежить і від рівня естетичної культури педагога, який керує процесом виховання, і від тих засобів, якими він користується, прищеплюючи дітям любов до мистецтва, краси у думках, вчинках, творчості.

Здійснення ефективного керівництва театральньо-ігровою діяльністю дітей в дошкільному закладі буде успішним за умови володіння педагогом загальними та спеціальними педагогічними вміннями, а також готовністю вихователя до організації театральної діяльності. Під готовністю вихователя Л.В. Макаренко розуміє:

- усвідомлення важливості та необхідності театралізованої діяльності для розвитку особистості дитини;
- наявність знань про театр і театралізовану діяльність;
- достатній рівень практичних умінь для організації дитячої театралізованої діяльності [5, 132].

Компетентність вихователя у нормативно-правових документах та державних програмах розвитку дітей дошкільного віку сприятиме усвідомленню педагогів важливості та необхідності театралізованої діяльності для творчого розвитку дитини, допоможе спроектувати та організувати педагогічний процес системно, послідовно, збагачуючи емоційно-чуттєву сферу дитини, удосконалюючи її особисті творчі здібності, розвиваючи природний інтерес до художньо-творчої діяльності та мистецтва. Нормативно-правове підґрунтя функціонування сучасної системи дошкільної освіти висвітлює державні стандарти та зміст дошкільної освіти щодо забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. Завданнями дошкільної освіти (згідно Закону України «Про дошкільну освіту») є:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;

- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;
- розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей;
- виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту [4, 5].

Закон України «Про дошкільну освіту» чітко визначає, що в умовах оновлення суспільства, відродження національної культури, орієнтація на творчий розвиток особистості є світоглядною засадою сучасного виховання та освіти. Зазначений документ наголошує на підвищенні ролі завдань розвитку творчого потенціалу дитини, як засобу формування її духовності, національної свідомості, естетичної культури.

Базовий компонент дошкільної освіти — це Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. У ньому зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6 (7) років; сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи [2, 1].

З-поміж семи освітніх ліній інваріантної складової Базового компонента освітня лінія «Дитина у світі культури» орієнтує педагогів на розвиток творчого потенціалу дитини, на своєчасну підтримку її індивідуальних досягнень та здібностей, системну організацію освітньо-виховного процесу з питань театралізованої діяльності дітей дошкільного віку.

Освітня лінія «Дитина у світі культури» передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень;

здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання [2, 18, 20].

У структурній частині «Світ мистецтва» змістом освіти театральної-ігрової діяльності є робота у трьох взаємопов'язаних напрямках: сприйняття мистецтва, ціннісне ставлення до мистецтва, художньо-продуктивна діяльність.

Результатом освітньої роботи у напрямі сприйняття мистецтва є сприймання і усвідомлення мистецтва як результату творчої діяльності людини, виявлення емоцій та почуттів від побачених чи почутих мистецьких творів; вибіркоче ставлення до окремих видів мистецької діяльності. Сприймання твору мистецтва цілісно, елементарний аналіз засобів художньої виразності. Ви́знення специфіки образу театрального мистецтва. Яскравість образу пов'язує зі звуками, ритмами, динамікою, темпами, рухами, мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами.

Результатом освітньої роботи у напрямі ціннісного ставлення до мистецтва (театрального зокрема) є вияв ціннісного ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, до мистецьких творів композиторів, режисерів, акторів, письменників. Розуміння та виокремлення спектаклю у ляльковому, музично-драматичному, балетному театрі.

Підсумком освітньої роботи у напрямі художньо-продуктивної театральної діяльності є орієнтування дитини в основних видах театрального мистецтва, ви́знення гуманного змісту і колективного характеру театральної вистави; вияв особистої позиції, інтегрованих навичок під час перевтілення у сценічний образ (позитивний, негативний), створення його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміки, жестів, рухів, музики, танців, співу). Запам'ятовування сюжетної послідовності спектаклю, своєчасне включення в дію. Творче застосування художньо-мовленнєвого і музично-пластично-пісенного досвіду в театралізації гри, сценки, самостійно вигаданої казки, творів інших літературних жанрів [2, 21]

Кінцевим результатом засвоєння освітніх ліній є формування у дошкільників різних видів компетенцій. У царині «Світу мистецтва» подано вимоги до якісного рівня розвиненості та вихованості дитини старшого дошкільного віку та орієнтир для педагогів щодо формування художньо-продуктивної компетенції. Визначенні Базовим компонентом вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе є обов'язковими для виконання всіма дошкільними закладами.

Важливою складовою гармонійного розвитку особистості, як зазначалося вище, є естетичне виховання. Методологічною основою естетичного виховання є естетика – філософська наука про суть і закономірності розвитку естетичних предметів та явищ у природі, суспільстві, людській діяльності, перш за все у мистецтві. Естетичне виховання – процес формування у людини естетичного, ідейно-емоційного відношення до мистецтва і дійсності. Його мета – естетичний розвиток і освіта особистості, долучення її до духовних цінностей, а також до художньо-творчої діяльності.

Естетичне виховання і освіта виступає обов'язковою умовою загального всебічного розвитку особистості. Психологічна наука стверджує, що розвиток особистості, у тому числі й естетичний, ґрунтуючись на природних задатках, індивідуальних особливостях, відбувається під впливом оточуючого середовища, мистецтва, виховання, самовиховання. Провідним у цьому процесі є виховання.

Думки про дієве й активне виховання особистості засобами мистецтва ми знаходимо у прогресивних психологів (І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Сазаннікова, О. Кононко, О. Леонтьєв, Б. Теплов та інші), педагогів (Л. Артемова, Н. Ветлугіна, І. Зязюн, Л. Масол, Н. Миропольська, Т. Науменко, С. Ничкало, Н. Сакуліна, С. Соломаха, Л. Фурміна, Л. Хлебникова, К. Ушинський, С. Шацький, В. Шахрай та інші), авторів соціологічних досліджень (І. Безгін, О. Білецький, К. Юдова-Романова та інші), діячів мистецтва (О. Брянцев, С. Образцов, Н. Сац, К. Станіславський та інші)

Значення основних видів театрального мистецтва, в житті людини та суспільства в цілому, проаналізовано у працях мистецтвознавчого, соціологічного та педагогічного характеру, тому виділимо найбільш принципові положення, які розкривають роль театрального мистецтва для формування особистості людини:

1. У процесі спілкування з театром зароджуються та розвиваються емоційно-естетичні переживання. Мистецтво театру вчить любити прекрасне, розвиває здатність переживати. Підготовка до відвідування театру, оформлення театральної споруди, яскраві вогні рампи, вистава, антракт, оплески, квіти – усе це створює відчуття тривалого свята, учасником якого є кожен глядач.

2. Співчуття, яке з'являється, коли глядачі дивляться виставу, є передумовою формування емпатичних почуттів: діти живуть інтересами та справами героїв п'єси, визначають ставлення до дійових осіб і їх вчинків. Розвивається пізнавальна культура дитини, розширюються уявлення про особливості образотворчого та музичного мистецтва, які супроводжують сценічне дійство.

3. Удосконалюються психічні процеси (пам'ять, уява, мислення), розширюється світогляд та мовленнєве спілкування. У дітей формується вміння творчого самовираження, розвивається здатність до використання прийомів імпровізації, прагнення до перевтілювання, вміння від простого наслідування перейти до творчого самовияву [5, 10].

У дошкільній педагогіці для визначення діяльності, що пов'язана з театром використовуються декілька термінів: «театральна діяльність» (Л. Артемова), «театралізована діяльність» (А. Богуш), «театрально-ігрова діяльність» (О. Амацьєва), «ігри за сюжетами літературних творів» (Ю.Косенко), «театрально-мовленнєва діяльність» (Н.Гавриш) [3, 220].

У державній базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» сутність та специфіку театралізованої діяльності висвітлює зміст художньо-естетичної лінії розвитку. Зазначена лінія розвитку висвітлює вікову динаміку, завдання розвитку та організацію життєдіяльності. Театралізована

діяльність є обов'язковою в організованій навчальній діяльності та розглядається через: сприйняття театралізованого дійства; ігрову діяльність (ігри-імітації, драматизації, сюжетно-рольові); та власне театралізацію (через різні види театру). У програмі визначено, що театралізована діяльність є специфічним видом дитячої активності, одним із найулюбленіших видів творчості. Діти охоче включаються в театралізовану діяльність, спонукуванні літературними, ігровими, особистісними мотивами [1, 244].

У зазначеній програмі подано орієнтовний репертуар ігор-забав, театралізацій відповідно віку дітей.

Відповідно до змісту програми «Я у Світі» рекомендуємо використання різних форм роботи щодо театральної діяльності, а саме: інтеграція мистецьких видів діяльності, предметно-практична діяльність: малювання ліплення, аплікація, виготовлення декорацій та ляльок до вистав, розваги, свята, тематичні дні: День казки, День театру, СХД, особистий час дитини, гурткова робота, слухання музики, літературних творів, театралізовані ігри, драматизація, організація виставок, вистав з використанням різних видів театру, психологічні вправи, особистісно-орієнтоване спілкування, вправи-емпатії, сюжетно-рольові ігри, ігри-тренінги, вправи-етюди, релаксаційні вправи, ігри-імітації, партнерська діяльність з музичним керівником, психологом, спілкування з однолітками, психогімнастика, пальчикові ігри, конкурси, організована театральна діяльність.

Як зазначалося вище маємо обов'язково передбачати в режимі дня театралізовану діяльність. Театралізовані заняття мають виконувати водночас пізнавальну, виховну та розвивальну функції і полягати не лише в підготовці виступів дітей. Їх зміст, форми і методи проведення мають сприяти наразі досягненню трьох головних цілей: розвитку мовлення та навичок театральної-виконавської діяльності, створенню атмосфери творчості, соціально-емоційному розвитку дітей. Вихователь має не лише виразно читати або розповідати, вміти дивитися та бачити, слухати і чути, а й бути готовим до будь-якого «перевтілення», тобто опанувати основи акторської майстерності та

навичками режисури [5, 7].

У зв'язку з внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» в частині забезпечення обов'язковості здобуття дошкільної освіти дітьми п'ятирічного віку Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України рекомендовано до використання програму розвитку дитини старшого дошкільного віку «Впевнений старт», яка є додатковою програмою та відображає запити практиків, пропонує орієнтири освітньої роботи з дітьми. Метою програми є забезпечення рівних стартових можливостей для всіх дітей старшого дошкільного віку — майбутніх першокласників. Основний програмовий зміст упорядковано за п'ятьма розділами. Художньо-естетичний розвиток дитини забезпечується інтегровано в образотворчій, музичній та театралізованій діяльності. У кожному розділі окреслюються ключові освітні завдання, подаються поради батькам стосовно організації спільного буття дорослих з дітьми, та визначаються показники розвитку дитини. У додатках до програми наведено форми роботи з дітьми за кожним розділом, практичні поради батькам та педагогам щодо виявлення здібностей кожної дитини. На нашу думку, доречним буде розглянути прояви дитини щодо артистичних здібностей:

- з легкістю спілкується з іншими дітьми і дорослими;
- з великим бажанням виступає перед аудиторією;
- вміє добре викладати свої думки;
- прагне викликати емоційні реакції у інших, коли із захопленням щось розповідає;
- часто виражає свої почуття мімікою, жестами, рухами;
- змінює тональність і вираження голосу, мимоволі наслідуючи людину, про яку розповідає;
- легко копіює чийсь пози, вираз обличчя і тому подібне;
- пластично і органічно рухається;
- любить і розуміє значення красивого одягу, вбрання для створення образу [7, 53].

Так як програма «Впевнений старт» розрахована на широкий загал користувачів, то саме завдання батьків, педагогів – своєчасно помітити творчу потенцію та індивідуальні здібності дитини.

Кожна дитина має певну творчу потенцію (Л. Венгер, О. Запорожець, А. Капська, О. Кононко, Л. Масол, Н. Миропольська, В. Мухіна, Я. Пономарьов), але міра та характер її прояву залежить від системи заходів, створюваних навколишнім педагогічним середовищем [5, 6]. Організуючи театральну-ігрову діяльність педагог стимулює особистісний розвиток дитини, розвиває естетичні почуття, здатність до перевтілення, самоповагу. Безперечно, розвиток театральну-ігрової діяльності залежить від особистості педагога, його емоційності, естетичної культури, вміння враховувати інтереси і нахили дошкільників, налаштовувати їх на втілення ігрових задумів [6, 345].

Таким чином, здійснивши аналіз основних нормативних документів та програм маємо підстави стверджувати про те, що компетентність педагога у нормативно правовій базі дошкільної освіти з питання організації театральну діяльності є необхідною початковою сходинкою до проектування професійну, системну, послідовну, творчу та цікаву роботу з дітьми. Театралізований напрям педагогічну діяльності обов'язково буде хорошою платформою для творчого та особистісного розвитку дитини, сприяти розвитку оригінального мислення, фантазії та уяви, розкриє її творчий потенціал, розвине такі особистісні якості як комунікабельність, розкутість, артистичність, безпосередність, і звичайно впевненість у собі.

Література:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О.Л.Кононко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430с.
2. Базовий компонент дошкільну освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В.,

- Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
3. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. — 304 с.
 4. Закон України «Про дошкільну освіту» - Указ Президента України від 1 липня 2001 р.
 5. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія / Лілія Макаренко. — Донецьк: ЛАНДОН-XXI. — 2011. - 211с.
 6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. І. Поніманська — К.: Академвидав, 2006. — 356 с.
 7. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», кер. проекту Жебровський Б.М.

В статье осуществлен анализ основных нормативно правовых документов и современных программ по вопросу осуществления театрализованной деятельности детей дошкольного возраста, характеризуется готовность воспитателя к использованию театрально игровой деятельности в образовательно-воспитательном процессе дошкольного заведения.

Ключевые слова: художественно-эстетическое развитие, театрально-игровая деятельность, эстетическая культура, искусство, нормативно правовые документы, образовательные программы.

In the article the analysis of basic normatively legal documents and modern programs is carried out on a question realization of theatricalizing of preschool age, of the professional use of theatrical ly playing activity in organization of an educationally educational work of educator of preschool establishment.

Keywords: khudozhne-estetichniy development, theatrically playing activity, aesthetically beautiful culture, art, normatively legal documents, educational programs.